

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 การมีส่วนร่วม

1.2 การอบรมเลี้ยงดู

1.3 ปรัชญาแนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

1.4 วินัย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การมีส่วนร่วม

2.2 การอบรมเลี้ยงดู

2.3 การมีวินัย

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การบริหารงานหรือกิจการใด ๆ ของหน่วยงานหรือองค์การที่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานหรือองค์การนั้น นอกจากความรู้ความสามารถด้านการบริหารของผู้บริหารหน่วยงานหรือองค์การแล้ว การมีส่วนร่วมนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งประการหนึ่งของการดำเนินงาน เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาของโลกยุคปัจจุบันทั้งด้านภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทั้งแรงบีบจากภายนอก และแรงผลักดันจากภายในองค์กร ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม เริ่มตั้งแต่การกำหนดปัญหา การวางแผนงาน / โครงการต่าง ๆ

สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของการจัดการศึกษาที่ใกล้ชิดผู้เรียนและชุมชนที่สุด ก็เช่นเดียวกัน ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เป็นต้น การมีส่วนร่วมนอกจากจะได้รับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายในแง่มุมต่าง ๆ ในการบริหารแล้ว ยังทำให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ นั้นย่อมหมายถึงความตั้งใจ ความเอาใจใส่ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในทุกขั้นตอนของการบริหารงานในสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย แผนงาน ที่สถานศึกษาร่วมกันกำหนดขึ้น ตลอดถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.1 การมีส่วนร่วม

องค์การสหประชาชาติ โดยคณะกรรมการบริหารเพื่อประสานงานเฉพาะกิจในการพัฒนาชนบท ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง ความพยายามร่วมกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องที่จะนำทรัพยากรใด ๆ มาใช้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งเอาไว้

ไวท์ (White. 1982 : 18) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า ต้องประกอบไปด้วย 4 มิติด้วยกัน ประกอบด้วย

มิติที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไร ควรทำอย่างไร

มิติที่ 2 การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ

มิติที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมในการได้รับ ประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

มิติที่ 4 คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เออร์วิน (Ervin. 1976 : 138) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกัน การใช้วิทยาการที่เหมาะสม ให้การสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร เจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง

Yadav (1980 : 87) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับ ในกระบวนการนั้นต้องมีความรู้สึก หลัก ๆ คือ

1. เข้าไปร่วมเพื่อการตกลงใจ หรือตัดสินใจ
2. เข้าไปร่วมวางแผนและโครงการพัฒนาต่าง ๆ
3. เข้าไปร่วมเพื่อติดตามผลและประเมินผลโครงการต่าง ๆ ตามแผนงาน
4. ต้องได้รับประโยชน์จากการได้เข้าไปร่วมที่เป็นผลของการพัฒนา

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 17) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

จากความหมายที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมคือการเข้าไปมีบทบาทของบุคคลหรือคณะบุคคลในกระบวนการขององค์การ ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการ โดยใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดของการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ทั้งขององค์การและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ความจำเป็นและความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ความจำเป็น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (online) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ภาคสังคมและประชาชนมีการพัฒนาและเรียกร้องสิทธิในการรับรู้ตัดสินใจและมีส่วนร่วม
2. หลักการบริหารราชการแนวใหม่ที่ระบบราชการทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญคือ
  - 2.1 เริ่มได้บทเรียน และเรียนรู้จากการสูญเสีย
  - 2.2 แสวงหารูปแบบและนำไปประยุกต์ใช้
3. สังคมไทยและคนไทยพัฒนาสู่สังคมประชาธิปไตยยุคใหม่สถาบันสันติศึกษา และนรินทร์ชัย (2543 หน้า 20-21) พูดถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้
  - 3.1 สมาชิกอยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ รับทราบและเผชิญปัญหานั้น ๆ เอง
  - 3.2 เมื่อเขาร่วมวิเคราะห์ปัญหาแล้ว ต่อไปก็คิดแก้ไขโดยพึ่งตนเอง
  - 3.3 ทุกคนมีความห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วม
4. เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความสุจริต และยุติธรรมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย
5. ทำให้เกิดฉันทามติที่คนทั้งหลายทราบเหตุผลของกันและกัน มักเห็นพ้องที่จะเลือกทางที่ดีที่สุด
6. เพื่อให้ชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้น ๆ
7. เมื่อต้องตัดสินใจอย่างไรแล้ว จะเกิดผลกระทบที่สำคัญต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ จึงต้องรับทราบปัญหา และแนวทางแก้ไขให้รอบด้าน
8. สมาชิกอาจเป็นต้นเหตุของความล้มเหลวของโครงการได้ ถ้าไม่ให้มีส่วนร่วม

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม (นรินทร์ชัย 2543 หน้า 20-21) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม

1. การมีส่วนร่วมทำให้เกิดความคิดที่กว้างขวาง เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ระดมความคิดและอภิปรายร่วมกัน ในการปฏิบัติงาน การร่วมกันคิดร่วมกันทำจะมองปัญหาในแง่มุมต่าง ๆ ได้รอบคอบรัดกุมกว่าการคิด การทำโดยลำพัง
2. การมีส่วนร่วม เป็นการลดแรงต่อต้าน และเกิดการยอมรับได้มากขึ้น และเป็นวิธีการที่ผู้บริหารสามารถใช้ตรวจสอบได้ว่า สิ่งที่ตนรู้ตรงกับสิ่งที่ผู้ร่วมงานรู้หรือไม่

3. การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดีกว่า สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

4. การมีส่วนร่วม ผู้ร่วมงานจะมีโอกาสได้ใช้ความสามารถและทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีโอกาสได้แสดงน้ำใจ (Team spirit) และความจงรักภักดีต่อองค์กร (Loyalty)

5. การมีส่วนร่วม จะทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้น การตัดสินใจมีคุณภาพมากขึ้น สิ่งเสริมให้การปรับปรุงงานมีความเป็นไปได้สูงขึ้น

6. ทำให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้เสียสละ พุ่มเพทความรู้ความสามารถ ส่งผลต่อผลผลิต หรือความสำเร็จขององค์กร

จากความจำเป็นและความสำคัญของกรมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า เป็นการ ทำให้กระบวนการในการดำเนินงานขององค์กรขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ด้วยความราบรื่น เรียบร้อย โดยที่ทุกฝ่ายที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับประโยชน์สูงสุด เป็นที่ยอมรับและ มีความพึงพอใจ

การมีส่วนร่วมทางการศึกษา

การมีส่วนร่วมทางการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ระบุไว้ในมาตรา 9 (6) ว่า กระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้ส่งผลถึงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องกำหนดวัตถุประสงค์และแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559) ได้กำหนดเป้าหมายว่า บุคคล ครอบครัว ชุมชน ร่วมคิดและร่วมดำเนินงานเพื่อพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็นผู้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม รวมทั้งค่านิยมเชิงสุนทรียภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม และได้ระบุกรอบการดำเนินงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ในวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 เรื่อง การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม ว่า ส่งเสริมบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน ให้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมอันดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551. หน้า 8-9) ได้พูดถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองในการพัฒนาผู้เรียนว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2503 ถึง 2513 มีนักวิจัยได้ศึกษาบริบทของครอบครัว โรงเรียน และชุมชนว่าเสมือนแยกออกจากกัน และมีการเปรียบเทียบกัน

อยู่ในที่ วาระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน ฝ่ายใดจะมีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เมื่อมีการวิจัยมากขึ้น ก็ยังมีความชัดเจนว่า ทั้ง 2 ฝ่าย ต้องร่วมมือกัน ดังคำกล่าวที่ว่า เด็กได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์จากการศึกษาของโรงเรียนก็เนื่องจากสภาพความพร้อมของครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม การศึกษา และการแนะแนวทางให้ลูก รวมทั้งคุณภาพของประสบการณ์ที่ได้รับจากโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพสังคมในปัจจุบันมีความซับซ้อนเกินกว่าที่โรงเรียนหรือครอบครัวจะให้การศึกษาส่งสอนได้โดยลำพัง ดังนั้นจึงต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเด็กและสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กไปพร้อมกัน (Epstein, 1996)

ในทำนองเดียวกัน Drake (อ้างถึงใน Carter, 2000) กล่าวสนับสนุนว่า ปัญหาและความท้าทายที่นักเรียนกำลังเผชิญอยู่ในสังคมปัจจุบันนั้น ไม่สามารถแก้โดยนักการศึกษา พ่อแม่ และครอบครัวตามลำพังได้ เพราะความรุนแรงต่อเด็ก ทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม และจิตใจ ตลอดถึงสภาพแวดล้อม ดังนั้นบ้าน และโรงเรียนจึงต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังเพื่อช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว

Henderson และ Berla (1994) ได้สังเคราะห์เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน จำนวน 66 ชิ้น พบว่า มีประเด็นสำคัญ 6 ประเด็น คือ

1. ครอบครัว มีส่วนสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของนักเรียนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนั้น ถ้านโยบายและโปรแกรมที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กำหนดให้ครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ ก็จะทำให้ นโยบายและโปรแกรมนั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครอง ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน สามารถช่วยทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน และสามารถเรียนจนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนได้
3. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองสามารถช่วยให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนพัฒนาขึ้นทุกด้าน ไม่เพียงแต่ลูกของตนเท่านั้น
4. พ่อแม่ผู้ปกครองที่สวมบทบาททั้ง 4 บทบาท คือ เป็นครู ผู้สนับสนุน ผู้พิทักษ์สิทธิ์ และผู้ตัดสินใจ สามารถช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของลูกได้อย่างดี
5. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูก มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก และการกระตุ้นให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ควรใช้กิจกรรมอย่างหลากหลาย
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีแนวโน้มขึ้นสูงสุด เมื่อครอบครัว โรงเรียน และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนร่วมมือกันในการพัฒนาผู้เรียน

ประเวศ วะสี (2539 ข หน้า 34 – 35) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า สังคมทั้งมวลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การศึกษาสำหรับคนทั้งมวลจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อสังคมนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for Education) การศึกษาไม่ใช่เรื่องของครู โรงเรียน

หรือกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หรือสังคมทั้งสังคมต้องเป็นไปเพื่อการศึกษา นั่นคือ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society)

ครอบครัว ต้องเป็นสถาบันการเรียนรู้ ครอบครัวเป็นฐานชีวิตของทุกคน ถ้าส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกครอบครัวเป็นฐานของการเรียนรู้ ก็จะมีฐานของการเรียนรู้ที่ใหญ่มากสำหรับทุกคน

อภิญา เวชยชัย (2544) ได้สรุปการศึกษา แนวคิด รูปแบบและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา กรณีศึกษาจากต่างประเทศและในประเทศ มีผลสรุปว่า

1. แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญ และคุณค่าของระบบครอบครัว ได้รับความสนใจ และการยอมรับจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก ผลดังกล่าวทำให้สังคมต่างหันมาทบทวนสถานะของ “ครอบครัว” มากขึ้น ในฐานะเป็นปัจจัยเชิงบวกที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการศึกษาของเด็ก

2. ความสำคัญของครอบครัว มิได้มีเพียงการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของเด็กเท่านั้น หากแต่ยังคงมีบทบาทในการพัฒนาบุคลิกภาพ ตักศิรีในตนเอง ทักษะชีวิต และทักษะทางสังคมให้แก่เด็กด้วย

3. สถานการณ์ปัญหาการศึกษาในแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน เป้าหมายหลักทางการศึกษาของแต่ละสังคมก็มีความแตกต่างกัน สถานการณ์ดังกล่าวมีผลให้บทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองในการเข้ามาพัฒนาการศึกษาของเด็กมีความแตกต่างกันไปด้วย

4. แนวคิดที่โรงเรียนจะแสวงหาการมีส่วนร่วมจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เสมอภาค เท่าเทียม แบบเป็นเพื่อน หรือหุ้นส่วน ที่ทั้งสองฝ่ายต่างต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกัน สร้างการยอมรับในความคิดและวิธีการบางด้านที่แตกต่างกัน และหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงานหรือแก้ปัญหา มิใช่ความสัมพันธ์แบบเดิมที่อยู่บนพื้นฐานความเกรงใจ ความกลัว หรือความไม่กล้าเผชิญหน้ากัน

5. แนวคิดที่จะนำไปสู่การสร้างและพัฒนาสัมพันธภาพที่เหมาะสมระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง และครู คือ การให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบสองทางในรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทั้งแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เพราะจะสามารถสร้างแบบแผน ที่เป็นธรรมชาติที่จะเข้าถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีหลากหลายลักษณะได้

6. แนวคิดที่จะนำไปสู่การสร้างและพัฒนาสัมพันธภาพที่เหมาะสมระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง และครู คือ การให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบสองทาง ในรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะจะสามารถสร้างแบบแผน ที่เป็นธรรมชาติที่จะเข้าถึงพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีลักษณะหลากหลายได้

7. รูปแบบสำคัญของการมีส่วนร่วมของครอบครัว ที่มีต่อโรงเรียนมีหลายลักษณะ เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมตามความสนใจเป็นรายบุคคล การรวมกลุ่มพ่อแม่ที่รวมตัวกันเองจาก

ความสัมพันธ์ส่วนตัว กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองที่โรงเรียนจัดกิจกรรมให้ ตามความสนใจที่คล้ายคลึงกัน กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองที่เข้าร่วมงานในฐานะกรรมการระดับห้อง ระดับชั้น ระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น จนถึงการขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ไปสู่กลุ่ม ชมรม ผู้ปกครองอื่น ๆ ภายนอก

8. บทบาทการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สำคัญได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูที่บ้าน อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการศึกษาเด็กตั้งแต่ปฐมวัย และการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติ เป็นทำให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับทางโรงเรียน ซึ่งเป็นบทบาทในวงกว้างที่สามารถระดมความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง เช่น การเข้าร่วมอาสาสมัครในงานด้านต่าง ๆ อาสาเป็นครูสอนในบางวิชา การจัดกลุ่มกัลยาณมิตรในหมู่ผู้ปกครองกันเอง เพื่อการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็ก การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองไปเยี่ยมบ้านซึ่งกันและกัน ให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษ หรือมีภาวะวิกฤติ ที่ทำให้ครอบครัวอ่อนแอลงฉับพลัน การช่วยงานในห้องสมุด นอกจากนี้ยังเข้าร่วมงานด้านการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การศึกษาวิจัย การร่วมบริหารโครงการที่เป็นประโยชน์แก่โรงเรียน เช่น การมีส่วนร่วมในระดับบริหารและการตัดสินใจ เป็นการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมพิจารณาปัญหา ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม จนถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรการที่กำหนดไว้

9. ผลดีของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาที่มีต่อเด็ก และครอบครัวที่สำคัญคือ

- 9.1 มีโอกาสเตรียมความพร้อมด้านทักษะทางสังคมระหว่างบ้านกับโรงเรียน
- 9.2 มีโอกาสปรับปรุง ยกกระดับผลการเรียน และพัฒนาศักยภาพด้านอื่น ๆ
- 9.3 มีผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด ได้รับการป้องกันภาวะความเสี่ยงต่าง ๆ
- 9.4 เป็นผู้ช่วยเหลือและเพิ่มประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้แก่เด็ก
- 9.5 การทำงานร่วมกันนำไปสู่ความสัมพันธ์ในเชิงอาชีพและการทำงาน
- 9.6 มีโอกาสเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ในการพัฒนาการศึกษาของลูกหลานและการพัฒนาตนเอง

10. ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมมือระหว่างครอบครัวกับโรงเรียนได้แก่

- 10.1 ปัญหาความสัมพันธ์ที่ยึดติดกับความเคยชินเดิม
- 10.2 ขาดการสื่อสารเชิงข้อมูลในความเคลื่อนไหวของนโยบายโรงเรียน
- 10.3 ทศนคติ ความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างครูกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ต่างฝ่ายต่างมีจุดยืนของตนเอง และมีทัศนคติหรือวิธีการปกป้องเด็กในมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้เกิด

ความขัดแย้งทางความคิด การไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน เป็นเหตุให้หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากันในระยะยาว นั่นก็คือ การไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กันนั่นเอง

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการศึกษา สรุปได้ว่า การศึกษาอันมีเป้าหมายสำคัญคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นโดยเฉพาะในด้านความมีวินัยในตนเองนั้น กิจกรรมที่โรงเรียนจัดทำสำหรับผู้เรียน ต้องเป็นไปตามพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ในความต่อเนื่องก็คือเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนนักเรียนก็ต้องได้รับการฝึกฝนอบรมอยู่เสมอ และผู้ที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุดในเวลาที่นอกเหนือจากเวลาเรียนก็คือผู้ปกครอง ดังนั้นความร่วมมือกันระหว่างครูกับผู้ปกครองจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนในด้านความมีวินัย และเชื่อมโยงถึงคุณลักษณะด้านอื่นๆ ที่พึงให้เกิดมีขึ้นในตัวนักเรียน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการเรียนของลูกนั้นมีหลายปัจจัย เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ครอบครัว ทักษะสติ และความเชื่อของพ่อแม่ผู้ปกครอง การสื่อสาร และปัจจัยเชิงสังคม องค์ประกอบเหล่านี้ ส่งผลเชิงบวกให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีเวลาทุ่มเทพลังกาย พลังใจ และทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือลูก เกี่ยวกับการเรียนที่บ้านและที่โรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ (Epstein, 1996; Sheldon, 2002) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ Grolnick และ Slowiaczek (1994) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นการลงทุนของพ่อแม่ผู้ปกครองด้านทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ว่าจะกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้อะไรของลูกในปัจจุบันดังกล่าวเบื้องต้น มีปัจจัยหนึ่งที่โรงเรียนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะนำพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมได้ด้วยมีความสำคัญในการร่วมกันพัฒนาเด็กในปกครองของตนร่วมกับโรงเรียนก็คือ การใช้ภาษาและการสื่อสาร

การใช้ภาษาและการสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะโน้มน้าวให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากหรือน้อย เนื่องจากการสื่อสารเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ถ้าใช้ไม่เหมาะสมก็อาจทำให้เกิดอคติทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองและโรงเรียน Epstein (1996) ได้เสนอว่า การสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียนควรเป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) โดยโรงเรียนมุ่งให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดกิจกรรมและความก้าวหน้าของนักเรียนในด้านต่างๆ ในขณะที่ผู้ปกครองควรมีความรู้และทักษะในการซักถามโรงเรียนเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ด้วย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ได้รายงานจากการประชุมรับฟังความคิดเห็นของพ่อแม่ผู้ปกครองว่า การติดต่อสื่อสารเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ยอมมาร่วมพัฒนาผู้เรียนกับโรงเรียน เนื่องจากครูใช้วิธีการติดต่อสื่อสารไม่เหมาะสม และใช้ภาษาที่เป็นทางการ เข้าใจยาก อีกทั้งครูบางส่วนไม่พยายามติดต่อพูดคุยกับพ่อแม่ผู้ปกครองโดยตรง แต่ใช้วิธีการอื่น เช่น การฝากจดหมาย หรือข้อความต่าง ๆ ผ่านเด็กทำให้บางครั้งไม่ได้รับข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 (2548) ว่า พ่อแม่ผู้ปกครองได้รับข่าวสารไม่สม่ำเสมอ และข่าวสารที่ได้รับมักกระชั้นชิด ทำให้ไม่สามารถเข้าไปร่วมหรือรับรู้ข่าวสารได้ทัน สื่อสารเป็นทางการมากเกินไป ไม่มีความเป็นกันเอง ผู้บริหารไม่ลดบทบาทเพื่อเข้าหาพ่อแม่ผู้ปกครอง

การวิจัยของ Dornbusch (อ้างถึงใน Bierman, 1996) ชี้ให้เห็นว่า การที่ให้เด็กแต่ละชั้นเรียนกับครูหลาย ๆ คน ทำให้การสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนลดลง เมื่อไม่รู้จักนักเรียนดีพอก็ไม่สามารถที่จะกระตุ้นผ่านนักเรียนไปสู่ครอบครัว คือผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมได้

ในการสื่อสาร โรงเรียนต้องเริ่มก่อนโดยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับครอบครัวนักเรียนให้ได้มากที่สุด (Moles (1996) พร้อมทั้งกิจกรรมการร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างโรงเรียนและครอบครัว การโน้มน้าวให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของลูกกับทางโรงเรียน ผู้บริหารครู และบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน ควรเป็นฝ่ายเข้าหา ให้โอกาสพ่อแม่ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นและได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมการสอนของครูด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูควรรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อที่จะทำงานร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครองได้ดี

Wohistetter et al. (2003) ได้เสนอแนะว่า การทำงานแบบรวมพลังนั้นจะประสบความสำเร็จได้ ต้องยึดหลักของการทำงานที่มีความจริงใจต่อกันและรักษาพันธะสัญญาที่ให้ไว้ต่อกัน นั่นคือต้องปฏิบัติงานด้วยความเคารพในความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ความคิดเห็น และยอมรับในบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกัน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้

วิธีการเริ่มต้นพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษามีหลายวิธี Wohistetter et al ได้เสนอแนะไว้และสามารถปรับให้เข้ากับการนำมาปฏิบัติในระดับโรงเรียนได้ดังนี้

1. เริ่มต้นจากผู้กำหนดนโยบาย ออกเป็นกฎระเบียบของโรงเรียนว่าด้วยการจัดตั้งเครือข่ายพ่อแม่ ผู้ปกครองเพื่อให้บุคลากรในระดับปฏิบัติงานได้ร่วมกันปฏิบัติ
2. ครู และบุคลากร ร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครองในการอุทิศตนสร้าง ความเข้มแข็งให้กับครอบครัว จัดตั้งชมรมครอบครัว หรือชมรมผู้ปกครอง

3. เริ่มต้นจากกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในโรงเรียนรวมกลุ่มกันเป็นผู้ปกครองเครือข่ายหรือชมรมเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาลูก

4. เริ่มต้นจากสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระหรือองค์การกุศลต่างๆ ด้วยความตระหนักถึงภาวะการณ์ การเปลี่ยนแปลงในสังคมที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของครอบครัวและต้องการช่วยเหลือสังคม

โดยสรุป ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง นอกจากปัจจัยพื้นฐานที่เป็นเงื่อนไข เวลา ความรู้ความเข้าใจในวิธีการที่จะส่งเสริมและพัฒนาเด็กในแต่ละช่วงวัยแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งก็คือการสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง การสื่อสารจึงเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความสามารถในการพัฒนาการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ของโรงเรียนผนวกกับความเอาใจใส่ดูแลบุตรหลานด้วยความรัก ความห่วงใย และความเข้าใจ จะยังผลให้เกิดความร่วมมือที่ยั่งยืน

1.2 การอบรมเลี้ยงดู

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

ศรีภววรรณ ไสโสภา, (2545. หน้า 92-93 อ้างอิงจาก กรรณิศา สิวลีพันธ์, 2543. หน้า 39) การอบรมเลี้ยงดูหมายถึง การแนะนำสั่งสอนและอบรมฝึกฝนที่มุ่งให้เด็กประพฤติดีมีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ เป็นต้น

กรรณิศา สิวลีพันธ์, (2543. หน้า 39) การเลี้ยงดู หมายถึงการ การดูแลเพื่อสนองความต้องการของเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดี ไม่มีโรค ไม่มีสภาพพิการ เฉลียวฉลาด อารมณ์แจ่มใส นิสัยดี มีจิตใจที่หนักแน่น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

สมคิด อิศระวัฒน์, (2542. หน้า 10) ได้ให้ความหมายการอบรมเลี้ยงดูไว้ว่า เป็นกระบวนการในการพัฒนาทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมของบุคคล ของสังคม เป็นเรื่องของการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติของแต่ละครอบครัว แต่ละสังคม การอบรมเลี้ยงดูจัดเป็นสิ่งแวดล้อมประการหนึ่งของบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและจากกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม

กมลนันท์ รัชสยาธร (2543, หน้า 6) ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่า หมายถึงการที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กโดยการให้คำแนะนำสั่งสอน ดูแลให้ความช่วยเหลือคุ้มครอง ให้ความรักความอบอุ่นและตอบสนองความต้องการทั้งทางกายและใจเพื่อให้เด็กมีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามความมุ่งหวัง นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดูยังเป็น

กระบวนการในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล เป็นเรื่องการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติแต่ละครอบครัว

สมคิด อิศระวัฒน์ (2542, หน้า9-10) ได้รวบรวมความหมายจากผู้รู้ไว้ดังนี้

เกรก (Craig, Grace J., 1979. p. 91) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูคือ กระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้ในการพัฒนา ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้และความหวังของสังคม ตลอดจนการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทของงานในสังคมนั้น ๆ ด้วย

อาร์โนลด์ กรีน (Green, Arnold W., 1964. p. 127) กล่าวว่า การอบรมให้รู้ระเบียบสังคม เป็นกระบวนการที่เด็กจะได้รับวัฒนธรรม และสร้างสมบุคลิกภาพกับความเป็นตัวของตัวเอง

บรูม ลีโอนาร์ด และเซลซนิก (Broom, Leonard & Phillip, Seiznick, 1971) ให้คำนิยามของคำว่าอบรมเลี้ยงดูไว้ เป็น 2 ลักษณะ คือ ทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรม และการทำให้บุคคลมีวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบ ในแง่ของแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนจากชีวอินทรีย์เป็นมนุษย์ สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ และปฏิบัติตามค่านิยมอุดมคติ และระดับความทะเยอทะยาน

ศรีภาวรรณ ไสโสภา (2545. หน้า 93) ให้ความหมายว่า การอบรมเลี้ยงดูหมายถึง การที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูทำการสั่งสอนให้บุตรรู้ระเบียบและวัฒนธรรมของสังคมสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้

จากความหมายที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การแนะนำสั่งสอนและประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และมีจิตใจที่เข้มแข็งตามวัย ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ และปกติสุข

1.3 ปรัชญาแนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

เป็นที่ยอมรับกันว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กในช่วงปฐมวัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กในวัยต่อมาในระบบชีวิต ทั้งในด้านการเรียนรู้ การใช้ภาษา ทักษะในการแก้ปัญหา สุขภาพ นิสัยใจคอ บุคลิกภาพ และจิตวิญญาณ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในช่วงปฐมวัยเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสามารถและแรงจูงใจให้ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่ดี และพัฒนาตนเองในวัยเรียน วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูด้วยความอบอุ่นถูกต้องและเหมาะสม โดยพ่อแม่สมาชิกในครอบครัว ครู และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งในครอบครัว ในสถานเลี้ยงดูเด็กและในสังคม จะช่วยเพิ่มโอกาสให้เด็กสามารถพัฒนาไปได้อย่างเต็มตามศักยภาพ การอบรมเลี้ยงดูเด็กในช่วงสามขวบแรกของชีวิตมีความละเอียดอ่อน และมีความสำคัญต่อชีวิตเด็ก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกตั้งแต่ตั้งครรภ์จนถึงขวบปีแรก มีผลต่อการพัฒนาความตระหนักในตนเองของเด็ก ในขวบปีที่สอง

ของชีวิตการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและใช้เหตุผล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการพึ่งตนเองและการควบคุมตนเองของเด็กอายุ 2-6 ปี (Pine and Bergman, 1975 และ Faw and Velkin, 1989 : 346)

ความสำเร็จของการพัฒนาเด็กไม่ได้ทำโดยคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ครูจะต้องให้พ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและช่วยสนับสนุนสถานศึกษาให้มากขึ้น โดยเฉพาะชั้นอนุบาลหรือเด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 0-6 ปี จะต้องมีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่พ่อแม่ และผู้เลี้ยงดูเด็ก กระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนก็ต้องมีความยืดหยุ่น ให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ / ทำงานของเขาตามศักยภาพที่เขาเมื่ออยู่ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูเด็กควรเป็นการบูรณาการแนวคิดในด้านการพัฒนาเด็กด้านต่าง ๆ แนวคิดด้านนิเวศวิทยาครอบครัว (Family socialization) และแนวคิดด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ (Learning environment) เข้าด้วยกัน

การอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อวินัยในตนเอง ดังปรากฏจากงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. กรมวิชาการ (2542. อ้างอิงจาก John F. Ohlcs, 1970) การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อวินัยในตนเอง
2. วรพรรณ บุญวรโชติ, (2543) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองในเชิงบวก
3. กรรณิศา สีวลีพันธ์ (2543) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย จะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยสรุป การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ผู้ปกครอง มีผลต่อการพัฒนาการของนักเรียน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กรับรู้ได้

ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูนั้นมีรูปแบบวิธีการต่าง ๆ กัน ดุษฎี โยเหลา (2535. หน้า 15-16) ได้รวบรวมลักษณะและประเภทของการอบรมเลี้ยงดูที่น่าสนใจไว้ 11 ประการคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน คือ การที่ผู้ปกครองยอมรับชื่นชมให้ความรักสนับสนุน ใกล้ชิด และให้ความสนใจกับเด็ก
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล คือ การที่ผู้ปกครองให้คำอธิบายประกอบการสนับสนุน และห้ามปรามเด็กในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ และมีความสม่ำเสมอและเหมาะสม ในการให้รางวัลหรือลงโทษ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่ใช้เหตุผล คือ การอบรมเลี้ยงดูที่ตรงข้ามกับการใช้เหตุผล
4. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตใจมากกว่าทางกาย คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่ใช้วิธีลงโทษด้วยการเข็นตีให้เจ็บ แต่เป็นการลงโทษด้วยการดูดำดูร้าย แสดงอาการไม่พอใจ ทำเป็นเฉยเมย แสดงอาการไม่สนใจ ตัดสิทธิ์บางอย่าง
5. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม คือ การอบรมเลี้ยงดูที่ผู้ปกครองออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม และคอยควบคุมพฤติกรรมของเด็ก โดยไม่ปล่อยให้เป็นอิสระ
6. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือ พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็ก โดยเด็กมีความรู้สึกว่าเขาได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ผู้ปกครองให้ความรักความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความร่วมมือในโอกาสอันควร
7. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย คือ พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็กโดยที่เด็กรู้สึกว่าเขาไม่ได้รับการเอาใจใส่ การสนับสนุน หรือการให้คำแนะนำจากผู้ปกครอง มักถูกปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบ ผู้ปกครองไม่ได้ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร
8. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด คือ พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็กโดยที่เด็กรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่ผู้ปกครองกำหนดหรือถูกควบคุมไม่ได้รับความสะดวกในการกระทำที่ตนต้องการ
9. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก คือ การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง ในลักษณะที่เป็นผู้แนะนำ สนับสนุนและช่วยเหลือ ยินดีจะอยู่กับบุตร ปกป้องคุ้มครอง และทำให้บุตรมีความเชื่อมั่นในตนเอง
10. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ คือ การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองในลักษณะที่เป็นการลงโทษทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น การเข็นตี ดูด่า การไม่พิจารณาถึงความต้องการของเด็ก การตัดสิทธิ์ เป็นต้น
11. การอบรมเลี้ยงดูแบบเรียกร้องจากเด็ก คือ การรับรู้ของเด็กที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของแม่ในลักษณะที่เป็นการควบคุม เรียกร้องเอาจากเด็ก เช่น ในด้านความสำเร็จ มักรู้สึกไม่พอใจเมื่อบุตรทำไม่สำเร็จตามเป้าหมายของตน

ในการเลี้ยงดูทุกวิธี สามารถสรุปได้เป็น 2 ประเภท (ดุขฎิ โยเหลา 2535. หน้า 20-21) คือ

1. การอบรมเลี้ยงดู ทางบวก หมายถึง พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็กโดยการให้ความรัก สนับสนุน มีเหตุผล ยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก มีความสม่ำเสมอ และความเหมาะสมในการให้รางวัล และการลงโทษ

2. การอบรมเลี้ยงดูทางลบ หมายถึง การปฏิบัติของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็กโดยการออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม ควบคุม ไม่ยอมรับความคิดเห็นของเด็ก หรือการปฏิบัติของผู้ปกครองแบบปล่อยปละให้เด็กทำอะไรตามใจชอบ ไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร

วรภรณ์ รักวิชัย (2527 หน้า 11-46) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่น แบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดู โดยให้ความรัก ความเอาใจใส่ และความเข้าใจ และใช้เหตุผลกับลูก ให้ความสำคัญแก่ลูก ถือว่า ลูกคือส่วนที่มีความสำคัญต่อครอบครัว พ่อแม่จะให้นสิ่งทีลูกต้องการจริง ๆ จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ตรงกับพัฒนาการของลูกตามความเหมาะสมกับความสามารถทางอารมณ์ สังคม และทักษะของลูก ไม่บังคับให้ลูกทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ หรือไม่สมารถจะทำได้ ให้การยอมรับและยกย่องซึ่งจะสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้ลูก ให้อิสระแก่ลูกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เอาใจใส่และช่วยเหลือ แนะนำลูกตามความเหมาะสม ยอมรับความสามารถแลให้สิทธิในการตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง พ่อแม่จะคอยให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา ความมั่นคงปลอดภัยแก่ลูก ตลอดจนแนะแนวทางการดำเนินชีวิตในแต่ละวัยแก่ลูก เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอาากับเด็ก เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เรียกร้องเอาจากลูก โดยพ่อแม่มีความต้องการเคี้ยวเชิญให้ทำตามทีพ่อแม่หวังไว้ พ่อแม่จะกำหนดวิธีชีวิตให้กับลูก ลูกต้องทำตามจุดประสงค์หรือความต้องการของพ่อแม่ ลูกมีหน้าที่ทำตามทุกอย่างแม้ว่าจะไม่ชอบก็ตาม

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนลูกปล่อยให้ลูกทำตามอำเภอใจ ไม่มีใครคอยชี้แนะแนวทางทีถูกต้องเหมาะสมให้ ไม่สนใจความเป็นอยู่ ไม่ดูแลยามเจ็บป่วย ให้ความรักแบบลำเอียงหรือดูด่างโทษแรงเกินกว่าเหตุ บางครั้งก็ปล่อยหน้าที่เลี้ยงดูให้เป็นของคนอื่น เลี้ยงดูแบบตามมีตามเกิด ซึ่งอาจจะเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวหรือเป็นลูกทีเกิดมาโดยพ่อแม่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดหรือเป็นครอบครัวแตกแยก

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบรัก ถนอมมากเกินไป เป็นการอบรมเลี้ยงดูทีพ่อแม่คอยปกป้องดูแลลูกมากเกินไป ไม่ให้ลูกได้รับความลำบากหรืออันตราย คอยให้ความช่วยเหลือลูกทุกอย่างจนลูกไม่รู้จักช่วยเหลือตนเอง ไม่รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีเรื่องอะไรขัดข้อง พ่อแม่จะเป็นคนช่วยเหลือจัดการให้ทั้งหมด ลูกไม่ต้องทำอะไร หรือเรียกว่าถนอมไขในหิน เอาใจใส่ลูกอย่างไม่ให้คลาดสายตาทุกฝีก้าว

ศรีภาวรรณ ไสโสภา (2545. หน้า 97 อ้างอิงจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข

ปัจฉนีก (2520. หน้า 27) แบ่งลักษณะการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แสดงความรักอย่างเปิดเผย ยอมให้ลูกมีส่วนในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว และมีความเข้าใจความรู้สึกของลูกอย่างดี
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยควบคุมบังคับและลงโทษ เมื่อลูกกระทำในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แจจแจงเหตุผลต่อเด็กให้ทำหรือปراميให้เด็กทำ
4. การอบรมเลี้ยงดูแบบอบรมทางกายหรือทางจิต คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ลงโทษด้วยวิธีการให้เจ็บกายหรือลงโทษด้วยวิธีการตีเตียน หรือต็ดสิทธิ์ต่าง ๆ

สมคิด อิศระวัฒน์ (2542. หน้า 17 อ้างอิงจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2521) ได้กล่าวถึง การอบรมเลี้ยงดู 2 แบบ คือ

1. แบบรักสนับสนุน หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แสดงความรักใคร่ต่อบุตรอย่างซัดแจจ และยอมให้บุตรของตนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเข้าใจความรู้สึกของบุตรเป็นอย่างดี

2. แบบควบคุม หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เลี้ยงดูโดยบังคับเด็กมาก และลงโทษบุตรของตนเมื่อแสดงพฤติกรรมไม่เป็นไปตามที่ตนต้องการหมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่

จากการที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับลักษณะการอบรมเลี้ยงดู สรุปได้ว่า ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ผู้ปกครองนั้นเป็นการหาทางออกที่ลงตัวระหว่างความต้องการของผู้ปกครองกับแรงต้านจากบุตรหลานหรือเด็กในปกครอง ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลาย การจะเลือกใช้วิธีใดในการอบรมเลี้ยงดู ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ กรอบประเพณีวัฒนธรรมของผู้ปกครอง และความร่วมมือของเด็ก

ความร่วมมือของเด็กนับเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การอบรมเลี้ยงดูประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ผู้ปกครองจึงต้องมีการพิจารณาองค์ประกอบด้านความต้องการ ตามแนวทฤษฎีของมาสโลว์ 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจากขั้นต่ำสุดตามลำดับ คือ 1. ความต้องการด้านร่างกาย 2. ความต้องการความปลอดภัย 3. ความต้องการความรัก 4. ความต้องการการยอมรับ และ 5. ความต้องการความสำเร็จ และด้านพฤติกรรมที่แสดงออก ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ซึ่งค่านึงถึง อิด(ID) คือพลังที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสุข หรือทำพฤติกรรมเพื่อแสวงหาความสุขและยึดการควบคุม อีโก (Ego)

คือพลังซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมที่มีเหตุผล สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและตอบสนองพลัง ID ได้อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ดึงตาม ซุปเปอร์อีโก (Super Ego) คือพลังซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมที่ สอดคล้องกับคุณค่าและศีลธรรม ซึ่งโดยมากได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัวและศาสนา ทำให้ มนุษย์มุ่งไปสู่ความสมบูรณ์แบบเป็นหลัก จึงจะสามารถลดความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก ให้อยู่ในระดับที่ทั้งสองฝ่ายมีความพึงพอใจ ยอมรับและมีทางออกร่วมกันได้

1.4 มีวินัย

คำว่าวินัยในตนเองนั้น หมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติใน สิ่งที่ดีงามตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมหรือการบังคับให้ตนเองทำในสิ่งที่ควรทำด้วยตนเองโดย ไม่ต้องอาศัยการบังคับหรือแรงจูงใจจากภายนอก

การขาดวินัยของคนทั่ว ๆ ไป มักพบเห็นได้ทั่วไป เช่น การไม่ตรงต่อเวลา ถ้าทำบ่อย ๆ อาจไม่ได้รับการเชื่อถือจากคนอื่น มีผลเสียในการปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจของตน การขาดวินัย ด้านความซื่อสัตย์ เป็นเรื่องสำคัญที่อาจทำลายชื่อเสียงของตนเองหรือชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

ในส่วนของโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน วินัยด้านการเรียน การทำงานนั้น สำคัญมาก นักเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการเรียน มักเป็นผู้ที่สามารถควบคุมตนเองได้ ประพฤติปฏิบัติแต่ใน สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ถ้าตรงกันข้ามคือ ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ก็อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จใน การเรียนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ทางด้านสาธารณะ ถ้าสังคมใดมีคนที่ไม่มีระเบียบวินัยในตนเองด้านการบังคับตัวเองให้ เคารพกฎจราจร ก็จะทำให้คนใช้รถใช้ถนน เกิดความสับสนและอาจเกิดอุบัติเหตุได้ มีผลกระทบต่อ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ หรือด้านความสะอาดของบ้านเมือง ถ้าขาดวินัยในตนเองพากันทิ้ง ขยะ หรือทำความสกปรกตามที่ตนเองอยากจะทำแล้ว ก็จะทำให้บ้านเมือง ไม่สวยงาม เป็นแหล่ง เพาะเชื้อโรค ถ้าคนมีวินัยในตนเองดี จะช่วยกันดูแลรักษาโดยไม่ต้องรอเจ้าหน้าที่เข้ามาตักเตือน กวดขัน จับกุมลงโทษ

แรมสมร อยู่สถาพร (2535 หน้า 47-48) ได้พูดถึงการมีวินัยในตนเองว่า เป็นตัวจักรสำคัญ ที่จะช่วยให้สังคมประเทศของเราเจริญรุ่งเรืองได้คนมีวินัยในตนเองไปอยู่ที่ใด ก็จะทำให้สังคมนั้น มี ระเบียบแบบแผน พัฒนาไปในทิศทางที่ประเทศชาติต้องการได้ง่ายขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าคนที่มี วินัยในตนเอง เป็นคนที่มีคุณภาพที่ดี คนที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตทุกคน มักจะเป็นผู้ที่มีความ รับผิดชอบสูง มีจริยธรรมในตนเองสูง ตรงต่อเวลา เคารพกฎ กติกาของส่วนรวม การฝึกตนเองให้ เป็นผู้มีวินัยในตนเองหรือบังคับตนให้ได้ เป็นเบื้องต้นของความสำเร็จในชีวิต เป็นมงคลชีวิตสูงสุด ประการหนึ่งในมงคล 38 ประการ ตามมงคลสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้

สุภาวี่ มาลากุล ณ อยุธยา (อ้างอิงจาก แรมสมร อยู่สถาพร 2535, หน้า 51) ได้ให้ข้อคิดไว้ในรายการความรู้คือประทีปว่า เราควรฝึกให้เด็กรับรู้เรื่องระเบียบวินัยตั้งแต่วัยทารก ซึ่งจะทำให้ได้โดยการดูแลให้เด็กดีมีนมและขับถ่ายเป็นเวลา นอกจากนี้ก็ควรสอดแทรกการฝึกให้เด็กรู้จักจัดระเบียบวินัยไว้ในช่วงการอบรมเลี้ยงดูอย่างสม่ำเสมอ คนไทยควรเริ่มรณรงค์ให้เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่มีระเบียบวินัย เพราะเท่าที่ปรากฏ คนไทยส่วนมากมักจะมีวินัยที่ขาดวินัย ทั้งนี้เพราะไม่ได้รับการอบรมมาตั้งแต่เด็กอย่างสม่ำเสมอและอย่างต่อเนื่องนั่นเอง ความมีวินัยเป็นพัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่ต้องอาศัยระยะเวลา

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2540) ให้ความเห็นเรื่องการสร้างวินัยว่า การสร้างวินัยจำเป็นอย่างยิ่งกับเด็กทุกคน อย่ายาคอยจนเกิดปัญหา จึงจะหยิบขึ้นมาอ่าน เพราะวินัยเป็นสิ่งที่จะต้องสร้างเสริมให้เกิดกับเด็กตั้งแต่เมื่อเขายังเล็ก ยิ่งเล็กเท่าไรก็ยิ่งดี เพราะวินัยที่ดี เมื่อเกิดกับเด็กแล้วจะติดตัวเขาไปจนโต และจะกลายเป็นส่วนของมโนธรรมประจำใจเขาไปตลอดชีวิต การสร้างวินัยใหม่ที่มีความหมายทางบวก ควรเป็นดังนี้

1. การสร้างวินัย เกิดจากการร่วมมือกัน
2. การสร้างวินัย เกิดจากความรักและการใส่ใจต่อกัน

ถ้าเรามองวินัย ในแง่ดังกล่าว พ่อ แม่ ลูก ก็ไม่จำเป็นต้องมาขึ้นตึงเหมือนเป็นศัตรูกัน ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่ดีขึ้น มีความสุขมากขึ้น ชีวิตครอบครัวมีคุณภาพยิ่งขึ้นอย่างแท้จริง (2540, หน้า 10,12)

ในปี 1981 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติของสหรัฐ(The National Committee for Citizens in Education) ได้ออกสิ่งพิมพ์ชื่อ Parent Participation-Student, Achievement, The Evidence Grows ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ดีสำหรับบิดา มารดา ด้วยมีงานวิจัยถึง 26 ชิ้นได้แสดงให้เห็นถึงผลดีผลดีที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนของเด็ก ถ้าพ่อแม่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานที่กระตือรือร้น เปรียบเหมือนรากฝอยที่แผ่กระจายคอยช่วยเหลือรากแก้ว หาน้ำ อาหาร โอกาสพบความสำเร็จในชีวิตการเรียนของเด็กจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก (พรณพิไล นาครณ, 2547, หน้า คำนำ)

การที่จะให้บุคคลเกิดวินัยในตนเองนั้น เป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป ต้องอาศัยการแนะนำ อบรมสั่งสอนจากผู้อื่นตั้งแต่เยาว์วัย ดังที่ Crow and Crow (1962) กล่าวไว้ว่า เด็กจะพัฒนาการบังคับตนเองโดยได้รับการแนะนำอย่างดีในวัยเด็กให้เขาเข้าใจบทบาททางสังคม และจากการดูแลแบบและเลียนแบบอย่างที่เป็นปฏิบัติกันจะทำให้เด็กสามารถตระหนักถึงความจำเป็น

ในการทำตามสังคม เด็กจะได้รับความรู้เหล่านี้มิใช่เฉพาะจากผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ได้รับจากเพื่อนของเขาด้วย

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความมีวินัยในตนเองของบุคคลอย่างหนึ่งก็คือ บิดา มารดา และสังคมที่อยู่รอบตัวเขา รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดู และวัฒนธรรมในสังคม (John F. Ohlcs , 1970) ส่วน Doyle (1961) กล่าวว่า ความเป็นพลเมืองดีเป็นวิถีทางของชีวิต ซึ่งเริ่มต้นมาจากบ้าน และจะพัฒนาอย่างดีที่สุดในระยะเริ่มแรกของชีวิต บิดามารดาที่มีวินัยในตนเอง จะเป็นผู้ที่ให้ตัวอย่างแก่เด็ก ทั้งโดยการกระทำ การพูด และความรู้สึก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเกิดวินัยในตนเอง

พ่อแม่ที่ให้ความรัก ความอบอุ่น เป็นการฝึกวินัยที่ได้ผล และทำให้เด็กมีการควบคุมภายในอย่างแท้จริง การให้ความรักเป็นการฝึกวินัยที่ทำให้เด็กมีการพัฒนาการด้านความรู้สึก รับผิดชอบสูง (P.E. Secard, 1964) และจากผลการวิจัยของ Mussen (1969) พบว่า การฝึกวินัยให้แก่เด็กโดยการใช้เหตุผลและให้ความรักเป็นวิธีการฝึกวินัยที่ได้ผลดีที่สุด และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสมองของเด็ก เพราะช่วยให้เด็กเข้าใจเหตุผล หรือมาตรฐานสังคมที่พ่อแม่ต้องการ การฝึกวินัยด้วยวิธีนี้จะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงและ Leonard (1952) ให้ข้อคิดว่า พ่อ แม่ ครู และผู้ใหญ่อื่น ๆ อาจจะเป็นผู้ที่ให้บทเรียนที่ดีแก่เด็กในการพัฒนาการบังคับของตนเอง และในขณะที่เดียวกันก็อาจจะยับยั้งการพัฒนานั้น ถ้าหากบุคคลเหล่านั้นไม่ได้สร้างบรรยากาศของความรักและความช่วยเหลือเด็ก หรือมีการคาดหวังเอาากับเด็กมากเกินไป ฝึกวินัยเข้มงวดเกินไป จนขาดความเข้าใจต่อความรู้สึกของเด็ก ซึ่งจะกลายเป็นการสร้างปัญหาให้แก่เด็ก และทฤษฎีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของวินัยในตนเองมี 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีของเมาเรอร์ (Mowrer) ว่าด้วยจุดกำเนิดของการควบคุมตนเองและทฤษฎีของ เพค และฮาร์วิกเฮิสต์ (Peck and Havighurst) ว่าด้วยการพัฒนาการของแรงจูงใจทางจริยธรรม ซึ่งยึดการควบคุม อีโก (Ego) และ ซุปเปอร์อีโก (Super Ego) เป็นหลัก

ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย เขต 1 นั้น มีทฤษฎีอันเป็นที่มาของพฤติกรรมที่ได้ชื่อว่าวินัยในตนเองจากหลายทฤษฎี ประกอบด้วย

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ซิกมันด์ ฟรอยด์ เชื่อว่า ความสำนึกเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี (Conscience) ที่อยู่ภายในว่าเป็นสิ่งที่เด็กได้รับจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา เพื่อน ด้วยกระบวนการเทียบเคียง (Identification) เด็กจะใช้วิธีเลียนแบบผู้มีอำนาจเหนือตนหรือผู้ที่ตนรัก จนในที่สุดจะยอมรับเอากฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาเป็นหลักปฏิบัติของตนเองโดยอัตโนมัติ และเมื่อใดที่เด็กเกิดความต้องการส่วนตัวที่ไม่เหมาะสมกับกฎเกณฑ์ที่ยึดถือไว้ เด็กจะเกิดความขัดแย้ง

ภายในใจ เกิดความรู้สึกกระหายใจ มีความไม่สบายใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการลงโทษตนเองและในโอกาสต่อไป เขาจะละเว้นไม่กระทำซ้ำ โดยไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมจากภายนอก (ศรีภาวรรณ ใสโสภณ 2545 หน้า 93 อ้างอิงจาก อนุชา หลิมศิริวงษ์, 2541 หน้า 14)

2.ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) นักทฤษฎีการเรียนรู้เชื่อว่า จริยธรรมเกิดขึ้นได้จากกระบวนการที่บุคคลยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นของตน โดยอาศัยหลักการเสริมแรง (Reinforcement) และการเลียนแบบ (Imitation) การเสริมแรงทางบวกด้วยการให้รางวัล ให้คำชมเชย จะทำให้เด็กได้รับความพอใจและมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นอีก ส่วนการเสริมแรงทางลบ โมเวอ์ (Mover) เชื่อว่า การลงโทษในสถานการณ์ต่าง ๆ จะทำให้เด็กไม่ทำพฤติกรรมเหมือนกับสถานการณ์ที่ตนเคยได้รับการลงโทษอีก นั่นก็คือ เด็กเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดถ้าจะได้รับการลงโทษ แบนดูรา และวอลท์เทอร์ส (Bandura & walters) นักจิตวิทยาสังคม ได้เน้นความสำคัญการเลียนแบบที่เด็กจะเกิดการเรียนรู้และมีการพัฒนาทางจริยธรรมขึ้น นั่นก็คือ การเลียนแบบพ่อแม่ และผู้ที่อยู่ใกล้ชิด เด็กแต่ละคน จะเลียนแบบบุคคล แต่ไม่เลียนแบบทุกคนในสังคม หากจะเลือกเลียนแบบเฉพาะบางคนเท่านั้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลียนแบบของเด็กมีดังนี้

2.1 เด็กจะเลียนแบบเพราะเกิดความกลัวต่อการลงโทษ โดยจะเลือกเลียนแบบคนที่เคยดูหรือเคยมีอำนาจ เคยสั่งสอนตนมา

2.2 เด็กจะเลียนแบบผู้ที่ตามใจและให้รางวัล เพราะเกิดความพอใจ และนิยมชมชอบบุคคลนั้น ทำให้เกิดแนวโน้มจะเลียนแบบพฤติกรรมของคนนั้น

2.3 เด็กจะเลียนแบบผู้ที่มีชื่อเสียง และได้รับความนิยมชมชอบในสังคม มาเป็นตัวแบบ เพราะความนิยมชมชื่นต่อบุคคลนั้น

2.4 เด็กจะเลียนแบบเพราะความอิจฉา อันเนื่องจากสาเหตุหลายอย่าง เช่น เลียนแบบคนที่ตนอิจฉา เพื่อให้คนในสังคมยอมรับเหมือนบุคคลที่ตนอิจฉา หรือเลียนแบบเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน

2.5 เด็กจะเลียนแบบผู้ที่รักตน เพราะกลัวจะสูญเสียความรัก กลัวว่าผู้ที่ตนเลียนแบบนั้นจะไม่รักหรือยอมรับตน

2.6 เด็กจะเลียนแบบผู้ที่มีอำนาจในสังคม และสามารถตัดสินการลงโทษ หรือให้รางวัลแก่ผู้อื่นได้

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Learning) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า พัฒนาการทาง จริยธรรม คือ การพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์ เช่น ความคิด เหตุผล ความรอบคอบ ความสามารถบังคับใจตนเอง เป็นต้น ตามแนวคิดนี้ จริยธรรม คือ การที่บุคคลคำนึงถึงการกระทำ ของตน จะมีผลต่อผู้อื่นอย่างไร และจะมีผลต่อตนเองในอนาคตอย่างไร บุคคลจะต้องสามารถ คาดการณ์ล่วงหน้า สิ่งที่เป็นไปได้ และสามารถที่จะเข้าใจในความรู้สึก หรือปฏิกิริยาที่ผู้อื่นจะมีต่อ การกระทำของตน (ศรีภาวรรณ ไสโยภา, 2545 อ้างจาก อนุชา หลิมศิริวงษ์, 2541. หน้า 15)

4. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ (Piaget)

เพียเจท์ (Piaget) ได้แบ่งขั้นตอนของการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 2 ขั้น คือ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2544. หน้า 66-67)

4.1 เฮเทอโรนอมัส (Heteronomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำ รับกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐาน ทางจริยธรรม มาจากผู้มีอำนาจเหนือตน และถือว่า กฎเกณฑ์ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม เปลี่ยนแปลงไม่ได้

ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นเฮเทอโรนอมัส เด็กที่มีพัฒนาการทาง จริยธรรมจากบิดามารดา ครูและเด็กโต เด็กวัยนี้将有ความเชื่อถือดังต่อไปนี้

4.1.1 พฤติกรรมใดจะถูกต้องหรือ “ดี” ก็ต่อเมื่อผู้แสดงพฤติกรรมได้ปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์

4.1.2 กฎเกณฑ์มีไว้สำหรับปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและแก้ไขไม่ได้

4.1.3 ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เคร่งครัด ถ้าใครทำตาม กฎเกณฑ์ เป็น “คนดี” และคนที่ไม่ทำตามกฎเกณฑ์เป็น “คนไม่ดี”

4.1.4 การใช้จรรยาวิพากษ์หรือการประณามตัดสินว่าใครผิด ใครถูก ไม่คำนึงถึง ความต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

4.2 ออโทนอมัส (Autonomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำเชื่อว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่าง บุคคล กฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ คือ ความร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญ และคิดถึงแรงจูงใจของผู้กระทำ

ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้น ออโทนอมัส มีดังนี้

4.2.1 กฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์นั้นตกลงกันว่าจะเปลี่ยน

4.2.2 กฎเกณฑ์จะมีความหมายหรือมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อ บุคคลที่จะต้องปฏิบัติ ยอมรับกฎเกณฑ์นั้น

4.2.3 การร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของ พัฒนาการทางจริยธรรม

4.2.4 การใช้จรรยาวิพากษ์หรือประเมินตัดสินว่า ใครถูกใครผิด คำนึงถึงความ ต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

เพียเจท์ (Piaget) ให้ข้อสรุปพัฒนาการทางจริยธรรมว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของ มนุษย์เป็นไปตามขั้นตอนและขึ้นอยู่กับวัย ซึ่งเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ทางสังคม เด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 5-8 ขวบ จะยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมหรือกฎเกณฑ์จากผู้ มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครู และเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด และเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เมื่อเด็กอายุมากขึ้น คือ ตั้งแต่ 9 ขวบขึ้นไป จะมีความ คิดว่า กฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคล ผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมีความร่วมมือ นับถือซึ่ง กันและกัน และกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้

5. ทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

หมายถึง การที่บุคคลให้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรม อย่างใดอย่างหนึ่งในเหตุการณ์ที่แสดงถึงวินัย เหตุผลนี้จะแสดงถึงเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการ กระทำต่าง ๆ

ทฤษฎีนี้ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) นักจิตวิทยา ได้ศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจทาง จริยธรรมโดยการจัดสถานการณ์สมมุติที่มีประเด็นทางจริยธรรมที่แสดงถึงความมีวินัย สิ่งที่ โคล เบอร์ก สนใจก็คือ เหตุผลที่บุคคลให้ ว่าเหตุใดจึงเลือกกระทำเช่นนั้น ทฤษฎีที่เขาตั้งขึ้นบ่งว่า พัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นไปตามลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูง จะข้ามขั้นไปไม่ได้ ขั้นพัฒนาการ เหล่านี้ประกอบด้วย

5.1 ขั้นการเชื่อฟังและการลงโทษ ในขั้นนี้เด็กจะตัดสินว่าการกระทำใดถูกหรือผิด ควรทำ หรือไม่ควรทำจากผลของการกระทำนั้น นั่นคือ หากการกระทำใดทำแล้วถูกลงโทษแสดงว่าเป็นการ กระทำที่ผิดหรือไม่ควรทำ ดังนั้นเด็กจึงยอมเชื่อฟังคำสั่งของผู้ใหญ่เพราะกลัวการถูกลงโทษ

5.2 ขั้นผลประโยชน์และการแลกเปลี่ยน ในขั้นนี้ การตัดสินถูกผิดของการกระทำจะอยู่ที่ ผลประโยชน์ที่บุคคลนั้นจะได้รับ หากกระทำสิ่งใดแล้วได้รับรางวัลหรือได้รับสิ่งที่น่าพึงพอใจ เด็กก็ จะตัดสินว่าเป็นการกระทำที่ถูกหรือควรทำ

5.3 ชั้นความคาดหวังและการยอมรับของผู้อื่น การตัดสินใจว่าสิ่งใดควรทำ สำหรับชั้นนี้ จะอยู่ที่ความคาดหวังหรือการยอมรับของผู้อื่น ซึ่งอาจจะเป็นผู้ใกล้ชิดหรือกลุ่มเพื่อนก็ได้

5.4 ชั้นกฎและระเบียบ การตัดสินใจการกระทำถูกผิด ควรทำหรือไม่ควรทำสำหรับชั้นนี้ บุคคลจะใช้กฎและระเบียบของสังคมเป็นบรรทัดฐาน

5.5 ชั้นสัญญาสังคม หรือหลักการแห่งสิทธิประโยชน์ การตัดสินใจการกระทำของชั้นนี้ จะคำนึงถึงข้อตกลงร่วมกัน การส่งผลกระทบต่อบุคคลส่วนใหญ่ในสังคม และความชอบธรรมตามสิทธิประโยชน์ของทุกฝ่าย

5.6 ชั้นหลักการคุณธรรมสากล ซึ่งถือเป็นขั้นพัฒนาการสูงสุด บุคคลที่มีพัฒนาการ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นนี้ จะตัดสินใจการกระทำว่าถูกผิด ควรทำ ไม่ควรทำ โดยใช้มาตรฐานที่อยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนที่เป็นสากล นั่นคือ คำนึงถึงความถูกต้องดีงาม ตามมโนธรรมสากลเป็นหลัก หากเขาต้องการเผชิญการขัดแย้งระหว่างข้อกฎหมายกับมโนธรรม บุคคลที่มีพัฒนาการในชั้นที่ 6 นี้ จะเลือกตัดสินใจตามมโนธรรม

จากขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 โคลเบอร์ก เชื่อว่ามีความสัมพันธ์กับอายุ กล่าวคือ

- เด็กอายุ 7 ปี มักจะให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 1
- เด็กอายุ 7-10 ปี มักจะให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 2
- เด็กวัยรุ่นตอนต้น มักจะให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3
- เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลาง จะเริ่มมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 4

(กุญชรี้ คำชาย, 2542 อ้างอิงจาก <http://www.pantown.com/board.php?id=520&area=1&name=board2&topic=19&action=view>)

ลักษณะของคนมีวินัยที่สำคัญ

สมชาย ธีธฤณกุล (2544) ได้พูดถึงการเจริญเติบโตและพัฒนาการของคนไว้ว่ามาจากอิทธิพลของปัจจัย 2 ประการ คือ

1. พันธุกรรม
2. ประสบการณ์ทางการเรียนรู้

ในส่วนของเกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ คือ เรื่องของประสบการณ์ การเรียนรู้ของเด็กซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม การศึกษาซึ่งมีความสำคัญต่อจิตวิทยาพัฒนาการอย่างมาก คือ

1. ช่วยให้เห็นใจกระบวนการพัฒนาต่างๆ ของมนุษย์
2. ช่วยให้เห็นใจลักษณะสำคัญของพัฒนาการในแต่ละระยะของชีวิต

3. ช่วยให้ทราบว่าเราอาจจะคาดหวังสิ่งใดจากบุคคลในวัยต่างๆ
4. ช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงในระยะต่างๆ ของชีวิต
5. ช่วยให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
6. ช่วยให้บุคคลเข้าใจความจริงของชีวิต ซึ่งจะช่วยให้ลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับชีวิตในอนาคตของตนได้

อนาคตของตนได้

อารี ตันท์เจริญรัตน์ (2548 หน้า 152-153) ได้พูดถึงความจำเป็นในการพัฒนาเรื่องศีลธรรม ซึ่งก็หมายถึงการปลูกฝังให้เด็กได้รับประสบการณ์อย่างต่อเนื่องในด้านความมีวินัยในตนเองอยู่ด้วย ว่า การฝึกอบรมให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของสังคมนั้น จำเป็นต้องดำเนินเรื่อยไปตลอดเวลา พัฒนาการทางสติปัญญาเด็กเล็กยังไม่ถึงขีดที่จะสามารถเรียนรู้และนำเอาหลักการปฏิบัติทางศีลธรรมไปใช้ได้ เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้พฤติกรรมที่มีศีลธรรมในสถานการณ์จำเพาะเสียก่อน โดยเหตุที่เด็กยังไม่สามารถบังคับใจตนเองได้ดั่งนี้ การเรียนรู้จึงช้า การถูกห้ามไม่ให้ประพฤติอย่างหนึ่งในวันนี้ก็ไม่สามารถจดจำไปปฏิบัติในวันต่อไปได้ จำต้องบอกกันหลายครั้ง

องค์ประกอบของพัฒนาการมีหลายประการ และประการสำคัญที่ช่วยบ่มเพาะความเป็นคนมีวินัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองประการแรก คือ การอบรมเลี้ยงดู เช่น การอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบผู้ใหญ่ทำให้ทุกอย่าง เด็กจะพัฒนาช้า หากผู้ใหญ่ปล่อยให้เด็กได้พึ่งพาตัวเองก็จะทำให้เด็กพัฒนาต่าง ๆ เร็ว ประการที่สอง การจัดสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงดู เช่น ของเล่นที่ส่งเสริมการพัฒนาการด้านต่าง ๆ (ทั้งทางร่างกาย และความคิด) แบบอย่างที่ได้พบเห็น การให้ความรัก ความอบอุ่น ลักษณะครอบครัวเป็นแบบสมัยใหม่ หรือสมัยเก่า (ครอบครัวขนาดใหญ่มี ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา รวมอยู่ด้วย)

ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็กที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถม ศึกษาปีที่ 6 สามารถคาดหวังสิ่งต่าง ๆ จากบุคคล ตามที่นักวิชาการได้กล่าว จะมีอายุอยู่ในเกณฑ์ 3 ช่วง คือ

อายุช่วง 4 – 5 ปี (อยู่ระดับชั้นอนุบาล)

เป็นระยะที่เด็กสามารถใช้สัญลักษณ์ได้มากขึ้น รวมทั้งการเล่นที่เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ เด็กวัยนี้อาจมีความฝันที่น่ากลัว หรือน่าตกใจในตอนกลางคืน เด็กจะเริ่มพัฒนาความคิดจากการคิดว่า วัตถุสิ่งของทุกชนิดมีชีวิตจิตใจ (Animism) ไปสู่ความคิดที่ว่า คุณสมบัติของวัตถุสิ่งของใด ๆ จะเป็นสัญลักษณ์ของวัตถุสิ่งของนั้น ๆ โดยเฉพาะ และไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ (concretism) ในระยะนี้เด็กยังไม่เข้าใจการทรงสภาวะของวัตถุ เนื่องจากเด็กยังตัดสินใจสิ่งต่าง ๆ ตามที่มองเห็น

ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กในวัยนี้ ในการสร้างวินัยในตนเองให้กับเด็กในปกครอง ผู้ปกครองควรใช้สื่อที่เป็นสิ่งของ พร้อมการพูดอธิบาย การดูการ์ตูน หรือการเล่นที่มีภาพเป็นสัตว์ หรือสิ่งที่สามารถพูดได้ ในคำพูดนั้นเป็นคำสอนให้มีวินัยในตนเอง เช่น “เมื่อเล่นของเล่นแล้วต้องเก็บให้เรียบร้อยนะ” “ถึงเวลาแล้วต้องอาบน้ำกินข้าวนะ” เหล่านี้เป็นต้น

อายุช่วง 6 – 7 ปี (อยู่ชั้น ป.1-2)

เป็นระยะที่เด็กพัฒนาความเข้าใจ เกี่ยวกับการทรงสภาวะของวัตถุ(Conservation) ทางด้านมวลสารหรือปริมาตร กล่าวคือ เมื่อตวงน้ำใส่แก้ว 2 ใบ ที่มีรูปทรงและขนาดเดียวกัน ให้ได้ระดับเท่ากัน แล้วเทน้ำนั้นออกจากแก้วใบหนึ่ง ไปสู่ภาชนะทรงอื่นเพื่อเปลี่ยนระดับของน้ำ เด็กวัยนี้ จะเข้าใจได้ว่า ปริมาตรของน้ำในภาชนะทั้งสองนั้นเท่ากัน

ผู้ปกครองสามารถพูดหรือกระทำในสิ่งที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติในขณะที่เป็นวัย เข้าใจสภาวะของวัตถุทางด้านมวลสาร หรือปริมาตร เช่น การจัดห้องหรือเก็บสิ่งของที่ไม่เป็นระเบียบให้เข้าที่ จะดูเรียบร้อย สะอาดตา โดยหลักการคิดเกี่ยวกับสภาวะของวัตถุดังกล่าว เป็นการฝึกให้เด็กมีวินัยในเรื่องการเล่นหรือใช้สิ่งของแล้วเก็บให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

ช่วงอายุ 7 - 11 ปี (อยู่ชั้น ป.3-6)

เป็นระยะความคิดเชิงรูปธรรม (concrete operational Period) เด็กจะพัฒนาความสามารถในการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เข้าใจปัญหาในแง่มุมต่าง ๆ มากขึ้น เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Reversibility) อันเกี่ยวข้องกับลักษณะที่เป็นรูปธรรม แต่ยังไม่สามารถใช้ความคิดเชิงนามธรรมได้ ความคิดและคำอธิบายของเด็กในวัยนี้ จะอาศัยการกระทำกับของจริง หรือสิ่งของที่เป็นวัตถุเท่านั้น เด็กในวัยนี้สามารถเรียนรู้การบวก การลบ และเข้าใจกฎเกณฑ์ทางตรรกวิทยา (Logic) มากขึ้น

ผู้ปกครองสามารถยกตัวอย่างการกระทำของบุคคลที่เด็กให้ความสนใจหรือเป็นที่รู้จักนิยมชมชอบ เช่นนักกีฬา ว่าต้องทำอย่างไรจึงจะขึ้นมาถึงจุดนี้ได้ ส่งผลต่อตัวเองและครอบครัว หรือสังคมอย่างไร คือการเข้าใจตรรกวิทยา (Logic) ว่า ผลที่เกิดขึ้นมาจากเหตุใด

การปลูกฝังความมีวินัยในตนเองให้เกิดขึ้นในตัวคนต้องค่อย ๆ สั่งสม(พิมพ์ภูมิ, ม.ป.ป.) ให้มองเห็นว่า ขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ที่เป็นผู้ดูแลเด็กและเยาวชนซึ่งอาจเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู โดยการปฏิบัติดังนี้

1. ใช้วิธีแนะแนวทางแทนการตักเตือนและทำลายความเชื่อมั่นในตัวเอง

2. เมื่อมีการทำผิด ควรพิจารณาภูมิหลังของเขาก่อนการลงโทษและให้เขาได้เรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
3. จัดที่สภาพแวดล้อมทั้งที่บ้านและโรงเรียน ให้มีบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเคารพและเชื่อถือกัน
4. บอกขอบเขตกว้าง ๆ ของพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ต่อจากนั้นให้เด็กช่วยวางกฎเกณฑ์สำหรับตนเองด้วย
5. ยอมรับสภาพที่แตกต่างของเด็กแต่ละคน เพื่อให้เด็กเกิดความสบายใจ
6. ให้เด็กรู้จักปกครองตนเอง โดยให้วางกิจกรรมที่ตนเองต้องทำ เช่น จัดตกแต่งห้องและเลือกเครื่องใช้ต่าง ๆ เอง

ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ทั้งด้านสภาพครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ทั้งธรรมชาติและสังคม ที่ต้องการให้คุณสมบัติด้านความมีวินัยในตนเองเกิดขึ้น มีองค์ประกอบหลายประการที่เชื่อ และไม่เชื่อต่อการปลูกฝังความมีวินัยในตัวเอง ดังผลการวิจัยของ สมศรี กิจชนะพานิชย์ และคณะ (2536, หน้า 128) ระบุว่าเด็กที่บิดามีอาชีพเกษตรกรรม จะได้รับการฝึกให้ช่วยเหลืองานบ้าน เล็ก ๆ น้อย ๆ ฝึกให้พูดขอโทษ ฝึกให้มีเมตตาต่อสัตว์ รู้จักให้อภัยและมีระเบียบวินัย อาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่เห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกเด็กในเรื่องดังกล่าว เมื่อเด็กเติบโตมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมของครอบครัวก็จะอยู่ในภาวะที่ต้องช่วยเหลือการงาน ส่วนการมีเมตตาต่อสัตว์นั้น ครอบครัวเกษตรกรรมมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานสัตว์ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการไม่มีความเมตตา ส่วนการฝึกด้านอื่น ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพแต่อย่างใด

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้พูดถึงก้าวต่อไปของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในอนาคตว่า ต้องมีการผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมหลายเล่ม เพื่อสนับสนุนงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ และศึกษาความสอดคล้องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการทำงานที่ท่านผู้รู้ได้กล่าวไว้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

กวิน เสือสกุล (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของผู้ปกครองในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

จัดการศึกษาของผู้ปกครองที่บ้าน ได้แก่ อาชีพหลักของผู้ปกครอง ความเพียงพอของรายได้ การได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและการให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าในการจัดการศึกษา ส่วนปัจจัยการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาที่โรงเรียนและชุมชน ได้แก่ การได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา และถ้าเป็นภาพรวม ได้แก่ สถานภาพสมรส ความเพียงพอของรายได้ การรับข่าวสารด้านการศึกษาและการได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ถ้ามีปัญหาส่วนใหญ่คือ การไม่มีเวลา และมีข้อเสนอให้โรงเรียนประชาสัมพันธ์ข่าวความเคลื่อนไหวของโรงเรียนอยู่เสมอ

ประไพจิตร หิรัญยัษฐิติ (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการพัฒนานักเรียน : การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง มี 9 ตัวแปร ประกอบด้วย เพศของผู้ปกครอง อายุ ความสัมพันธ์กับนักเรียน ความเข้าใจในหลักสูตรการเรียนการสอน หน้าที่ความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมของโรงเรียน สังเกตโรงเรียน ความพอใจในลักษณะของนักเรียน การปฏิบัติงานและการจัดกิจกรรมของโรงเรียน การเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน

2. การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองกรณีตัวอย่าง พบว่าตัวแปรที่มีผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองมี 6 ตัวแปร ประกอบด้วย สถานภาพสมรส อาชีพ ลักษณะเวลาการทำงาน รายได้ ความสัมพันธ์กับนักเรียน หน้าที่ความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมของโรงเรียน

3. การสังเคราะห์จากการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สรุปได้ว่า ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง ประกอบด้วย ตัวแปร คือ ความสัมพันธ์กับนักเรียน และหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมของโรงเรียน

ชานาญ ปาณาวงษ์ (2543) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร : การศึกษาพหุกรณี พบว่า ... ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ สภาพชุมชนเป็นแบบชนบทมีการอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน ชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีอาชีพอื่นเสริม และมีการรวมกลุ่มอาชีพกัน ชุมชนกับครูมีความสนิทสนมกันดี ผู้บริหารใส่ใจต่อบริการ

ศราวุธ ยาวิเริง (2543) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

เที่ยงราย ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย ได้แก่

1. ปัจจัยด้านกายภาพที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ในระดับต่ำ ได้แก่ รายได้ต่อเดือน รองลงมาได้แก่ ระดับการศึกษา อายุ และ อาชีพ

2. ปัจจัยค้ำจุนที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 ในระดับปานกลางได้แก่ ชีวิตส่วนตัว รองลงมา ได้แก่ สถานภาพความสัมพันธ์กับ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพของงานนโยบายและการบริหารความสัมพันธ์กับ บุคลากรในสถานศึกษา การนิเทศงาน และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ตามลำดับ ยกเว้น เงินเดือนหรือค่าตอบแทนและความมั่นคงในงานที่สัมพันธ์กันในระดับต่ำ

3. ปัจจัยจูงใจที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 และอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ลักษณะของงาน รองลงมาได้แก่ ความสำเร็จ และการได้รับการ ยอมรับ และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วม บริหารจัดการการศึกษาของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ 3.1) ปัจจัยด้านกายภาพที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ การศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ได้แก่ รายได้ต่อเดือน อายุ และระดับการศึกษา ซึ่งสามารถทำนายการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษาได้ร้อยละ 97.0 3.2) ปัจจัยค้ำจุนที่ส่งผล ต่อการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ชีวิตส่วนตัว นโยบายและการบริหารความสัมพันธ์กับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานภาพ เงินเดือนหรือค่าตอบแทน และความสัมพันธ์กับบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งสามารถทำนายการมี ส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษาได้ร้อยละ 54.50 3.3) ปัจจัยจูงใจที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมบริหาร จัดการการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ลักษณะของงาน ความสำเร็จ การได้ รับการยอมรับและความรับผิดชอบ ซึ่งสามารถทำนายการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษาได้ ร้อยละ 55.90 3.4) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะของงาน ความสำเร็จ ความสัมพันธ์กับคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน นโยบายและการบริหารความก้าวหน้าในตำแหน่งระดับการศึกษา และสถานภาพ ซึ่ง สามารถทำนายการมีส่วนร่วมบริหารจัดการการศึกษาได้ร้อยละ 62.20

ธีระศักดิ์ เจริญศรี (ธีระศักดิ์. 2544 online) ได้ศึกษาความคาดหวังของโรงเรียนในด้านการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจอมทองกรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 งาน อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านงานวิชาการ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่คาดหวังให้ชุมชนมี

ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับปานกลาง ได้แก่ การร่วมในการวางแผนงานวิชาการของโรงเรียนในรูปแบบของคณะกรรมการโรงเรียน การประชุมเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน ส่วนด้านงานสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นและการยอมรับซึ่งกันและกัน การจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียน ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนคาดหวังเช่นนั้น เพราะความสนใจในกิจการของโรงเรียน ความเสียสละ การยอมรับนับถือ และการมีมนุษยสัมพันธ์

วิไลลักษณ์ สุตะสม (วิไลลักษณ์. 2544 Online.) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหาร การศึกษาขั้นพื้นฐานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ชำราชการครุ พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ชำราชการครุ และผู้ปกครอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ขั้นพื้นฐานมีความสัมพันธ์ กับความรู้เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านงานวิชาการ ด้านงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสัมพันธ์ กับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ด้านงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แต่ไม่มีความสัมพันธ์ในด้านงาน วิชาการ

งานด้านบุคลากร การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่มีความสัมพันธ์ ในด้านงานวิชาการ การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสัมพันธ์ การมีวิสัยทัศน์ ของการศึกษาด้านการพัฒนาชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านงานวิชาการ

วิรัตน์ หมั่นจันะ (วิรัตน์. 2543 Online) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของ คณะกรรมการโรงเรียนในกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการโรงเรียนด้านการวางแผน อยู่ในระดับปานกลาง และอยู่ในระดับน้อย ด้านการประเมินผลงาน และการประสานงาน ตามลำดับ และพบปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ในภาพรวมเกิดจากโรงเรียนไม่ได้รวบรวมปัญหาอุปสรรคและความต้องการในการบริหารทรัพยากร ขาดการประชาสัมพันธ์ และการประสานงานไม่ดีพอ คณะกรรมการโรงเรียนไม่มีเวลาเพียงพอเนื่องจากมีปัญหาส่วนตัว และการประกอบอาชีพและ คณะกรรมการโรงเรียนได้ให้ข้อเสนอคือ ให้สถานศึกษาจัดประชุมร่วมกัน เพื่อแสดงความคิดเห็น และให้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น

สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์ (2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกขั้นตอน คือ ขั้นตอนการแต่งตั้งคณะกรรมการ

การศึกษาของโรงเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมโดยการให้ข้อมูลทางอ้อม ขั้นตอนการประชุมเพื่อ
ดำเนินการ ชุมชนมีส่วนร่วมประชุมโดยส่งตัวแทนในฐานะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน
ขั้นตอนสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูล มีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนการกำหนดหลักการ
จุดมุ่งหมาย เนื้อหา มีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนกำหนดความเหมาะสมของผู้รับบริการ
ชุมชนมีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล ขึ้นสร้างรายละเอียดต่าง ๆ ของเนื้อหา ชุมชนมีส่วนร่วมโดยเป็น
ผู้ให้และสร้างรายละเอียดของเนื้อหา ขั้นตอนวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของเนื้อหา มีส่วนร่วมโดย
เข้าประชุมวิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะ ขั้นตอนการนำเนื้อหาไปใช้มีส่วนร่วมโดยเป็นวิทยากรใน
ขั้นตอนนี้ ส่วนปัจจัย เงื่อนไขที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา พบว่า ทุก
ปัจจัยเงื่อนไขที่ศึกษาพบว่า มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งสิ้น

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษา สามารถ
สรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของทางด้านการศึกษานั้นมีความจำเป็นเพราะภาค
สังคมและประชาชนมีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาขึ้น ประชาชนมีสิทธิในการรับรู้ ตัดสินใจ
2. หลักการบริหารการศึกษาแนวใหม่ที่ระบบการศึกษาทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญและ
ได้เรียนรู้จากการสูญเสีย(เวลาและโอกาส) จึงมีความจำเป็นต้องแสวงหารูปแบบและนำไป
ประยุกต์ใช้ทั้งรูปแบบการบริหาร รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอน ที่เหมาะสมกับบริบท
ของแต่ละโรงเรียน และสังคม ตลอดถึงแต่ละคณะทำงานที่เกี่ยวกับการบริหาร หรือบุคลากรทาง
การศึกษาของโรงเรียน
3. สังคมไทยและคนไทยพัฒนาสู่สังคมประชาธิปไตยยุคใหม่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อยู่
ใกล้ชิดเหตุการณ์ รับทราบและเผชิญปัญหานั้น ๆ เอง สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็นกว่า
4. การเข้ามามีส่วนร่วมเริ่มต้นด้วยการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับครู
หรือบุคลากรทางการศึกษา เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันก็จะกล้าพูดแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ซึ่งกันและกัน ทำให้มีความเข้าใจในเนื้อหาและกิจกรรมตามหลักสูตรการเรียนการสอน กล้าแสดง
ความคิดเห็น และเสนอแนะในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เมื่อเป็นที่ยอมรับก็จะมีกำลังใจ ตระหนักถึง
ความสำคัญในความคิดเห็นที่มีต่อโรงเรียน โอกาสในการอุทิศเวลาเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการ
กำหนดนโยบายการจัดการศึกษา ก็มีสูงขึ้นไปด้วย
5. ความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง เป็นแรงผลักดันให้เกิดความร่วมมือ
ระหว่างครูกับผู้ปกครองได้อย่างดีอีกทางหนึ่ง ความรัก ความหวังใยของผู้ปกครองที่มีต่อบุตร
หลานที่สนิทชิดใกล้กันจะแน่นแฟ้นมาก ความกระตือรือร้นที่จะหาแนวทางเข้าไปมีส่วนร่วมกับทาง

โรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเจริญเติบโตและพัฒนาไปในทิศทางที่ดี จะมากขึ้นด้วย นักเรียนจะเป็นตัวกลางในการสื่อสาร เมื่อมีความสนิทสนมกับผู้ปกครองก็将会เกิดความไว้วางใจ และเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่ตนได้ยินได้ฟังหรือได้พบเห็นจากครู และการสื่อสารก็จะเป็นตัวเชื่อม ทำให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจปัญหา มองเห็นแนวทางที่สอดคล้องกับทางโรงเรียนได้ดีขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู

ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของพ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นปัจจัยหนึ่งของการมีส่วนร่วมที่ผู้ปกครองมีต่อโรงเรียนที่ผู้ศึกษาค้นคว้าต้องการศึกษา ผลของการอบรมเลี้ยงดูด้วยรูปแบบต่าง ๆ มีนักวิจัยได้ทำการวิจัย และนำเสนอไว้ ดังต่อไปนี้

กรมวิชาการ (2542 อ้างอิงจาก John F. Ohlcs. 1970 unpage) ระบุว่า การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อวินัยในตนเอง

บัณฑิตา ศักดิ์อุดม (2523) ; สุনারี เตชะโชควิวัฒน์ (2527) ได้รายงานว่าการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือ เลี้ยงด้วยความรัก ความเอาใจใส่ จะมีวินัยในตนเองสูง

ปัญญา สุขารมณ (2538) รายงานว่าการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่แตกต่างกัน มีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชิตกมล สังข์ทอง (2535) รายงานว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นตัวแปรหนึ่งที่สามารถทำนายวินัยในตนเอง

วิวาห์วัน มูลสถาน (2523) กล่าวไว้ในรายงานการวิจัยว่า วินัยในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

กมลรัตน์ รัชมาศ (2540) กล่าวไว้ว่า ระดับพฤติกรรมกรรมการมีวินัยในตนเอง มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรพรรณ บุญวรโชติ (2543) รายงานในงานวิจัยว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการมีวินัยในตนเองเชิงบวก

กรรณิศา สีวลีพันธ์ (2543) ระบุว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยแบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย จะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยในตนเอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดุษฎี โยเหลา (2535) สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูว่า

1. การอบรมเลี้ยงดูทางบวก มีขนาดอิทธิพลเป็นบวกต่อตัวแปรด้านบุคลิกภาพและจิตสังคม และต่อตัวแปรด้านพัฒนาการด้านสติปัญญา

2. การอบรมเลี้ยงดูทางลบ แบบเข้มงวดกดขี่ และแบบควบคุม มีผลเป็นบวกต่อตัวแปรด้านบุคลิกภาพและสังคมบางตัว ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและไม่ใช้เหตุผล มีอิทธิพลเป็นลบ ต่อตัวแปรด้านบุคลิกภาพและจิต-สังคม นอกจากนี้พบว่า การอบรมเลี้ยงดูทางลบ มีอิทธิพลเป็นบวกและลบต่อตัวแปรพัฒนาการด้านสติปัญญา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวินัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้หยิบยกขึ้นสนับสนุนในครั้งนี้อาจมีความแตกต่างกับกลุ่มที่ศึกษา แต่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้มองบริบทของนักเรียนที่มีลักษณะร่วมที่ใกล้เคียงกัน เช่น อายุ สังคม สภาพแวดล้อม เป็นต้น จึงนำงานที่ผู้วิจัยได้มาสนับสนุนดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

กุลชา ศิริเฉลิมพงศ์ (2544) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการมีวินัยที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านความรับผิดชอบ ที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการกระทำตามกฎระเบียบโรงเรียน

แบบแผนการเลี้ยงดูของครอบครัว ส่วนใหญ่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้รับการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์และแบบให้พึ่งตนเองเร็ว

นวรรตน์ วงศ์โสภากา (2544) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนปฐมวัย โดยใช้แนวทางการบริหารจัดการในชั้นเรียนแบบร่วมมือกันสร้างวินัย : กรณีศึกษานักเรียนระดับชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนสันติธรรมวิทยาคม จังหวัดยโสธร พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนหลังการพัฒนาโดยใช้แนวทางการบริหารจัดการในชั้นเรียนแบบร่วมมือกันสร้างวินัยสูงกว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรรณิศา สิวลีพันธ์ (2543) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีระเบียบวินัยในตนเอง ศึกษาเฉพาะกรณี นักเรียนประจำโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ผลการวิจัยพบว่า (1) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างสูง (2) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกดขี่ และแบบปล่อยปละละเลย จะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน

สุภัค ไหวหากิจ (2543) ได้เปรียบเทียบการรับรู้วินัยในตนเองของนักเรียนปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานคติธรรม และการเล่นแบบร่วมมือ พบว่า นักเรียนปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานคติธรรม มีการรับรู้วินัยในตนเองสูงกว่านักเรียนปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือแต่ไม่แตกต่างกัน

วรพรรณ บุญวรโชติ (2543) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่า ... ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักศึกษา การอบรมแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักศึกษาในเชิงบวก โดยระดับความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองในเชิงลบ โดยระดับความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ และการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักศึกษาในเชิงลบ โดยระดับความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

อรวรรณ พาณิชปฐมพงศ์ (2542) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ปัจจัยด้านความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความอดทน การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.8123 ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจากการศึกษานำหน้าความสัมพันธ์ของปัจจัยในรูปคะแนนมาตรฐานมีค่าระหว่าง 0.1102-0.4108 และในรูปคะแนนดิบ มีค่าระหว่าง 0.1940-0.4339 โดยปัจจัยทางด้านความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความอดทน การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีน้ำหนักความสำคัญที่ส่งผลต่อความมีวินัยในตนเองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จิราพร อุดมพูลทรัพย์ (2541) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 11-12 ปี สถานภาพครอบครัวสมบูรณ์ บิดามารดาอยู่ร่วมกัน บิดามารดาประกอบอาชีพรับจ้าง การศึกษาบิดามารดาเพียงชั้นประถมศึกษา อาชีพบิดามารดาและระดับการศึกษาของบิดามารดากับขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็ก นักเรียนได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว เด็กหญิงจะได้รับการฝึกให้พึ่งตนเองเร็ว และถูกควบคุมมากกว่าเด็กชาย แต่จะถูกหลงโทษทางจิต

น้อยกว่าเด็กชาย ส่วนการเลี้ยงดูแบบรัก สนับสนุนและการใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ เด็กหญิงและเด็กชายได้รับจากครอบครัวไม่ต่างกัน

การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม นักเรียนมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูงกว่าการกระทำตามผู้อื่นทำหรือเห็นว่าดี การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หากเทียบค่าเฉลี่ย นักเรียนหญิงใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชาย...

พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียน พฤติกรรมที่พบมากที่สุดคือ การยอมรับการกระทำของตน พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โรงเรียนขนาดใหญ่มีนักเรียนที่มีพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองสูงสุด จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยที่เป็นตัวแปรอิสระเกือบทั้งหมด มีผลต่อพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนได้แก่ แบบแผนการอบรมเลี้ยงดู การจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน และปัจจัยชีวสังคม ได้แก่ อาชีพ การศึกษาบิดามารดา และขนาดโรงเรียน

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลสูงสุด พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนคือ (1) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียน (2) โรงเรียนขนาดกลาง (3) การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (4) การศึกษาของบิดา (5) มารดาอาชีพรับจ้าง (6) การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม (7) บิดาอาชีพรับราชการ เมื่อนำปัจจัยข้อมูลเฉพาะบิดามาวิเคราะห์พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียน และปัจจัยข้อมูลเฉพาะมารดา การอบรมเลี้ยงดูแบบให้พึ่งตนเองเร็ว มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

ฮาเรน และมาร์ชา (Halen & Marshal, 1986) ได้ศึกษาเรื่อง "Disciplinary Techniques Reported by parents of Gifted Children" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเทคนิคการสร้างระเบียบวินัยของผู้ปกครองที่มีบุตรเป็นเด็กที่มีพรสวรรค์ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ มารดา 55 คน ซึ่งแบ่งเป็นมารดาที่มีบุตรเป็นเด็กที่มีพรสวรรค์จำนวน 28 คน และมารดาที่มีบุตรที่มีสติปัญญาในเกณฑ์ปกติ จำนวน 27 คน ซึ่งบุตรทั้ง 2 ฝ่ายจะมีอายุระหว่าง 4-7 ปี ผลการศึกษาสรุปได้ว่า มารดาของเด็กทั้งสองกลุ่มรายงานว่าจะใช้อธิบายเหตุผลเป็นเทคนิคในการสร้างระเบียบวินัย เพียงแต่ว่ามารดาที่มีบุตรเป็นเด็กที่มีพรสวรรค์ จะใช้วิธีการเหตุผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความมีระเบียบวินัยแก่บุตรมากกว่ามารดาที่มีบุตรเป็นเด็กที่มีสติปัญญาในเกณฑ์ปกติ

ไดนา (Diana, 1987) ทำวิจัยเรื่อง “An Investigation of the Relationship Between Reported Parent Discipline Behaviors and Personal, Familial, Demographic, Social and Recalled Childhood Discipline Experiences.” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมด้านวินัย 15 ประการ ที่ผู้ปกครองรายงานว่าใช้กับเด็กและตัวแปรอื่น ๆ ซึ่งมีส่วนสร้างเสริมคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมส่วนตัว ครอบครัว สังคม และพฤติกรรมทางวินัยของผู้ปกครองที่เคยประสบวัยเด็ก งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ปกครองจำนวน 284 คน ผลการวิจัยพบว่า (1) พฤติกรรมด้านวินัยที่ผู้ปกครองรายงานว่าใช้กับเด็กนั้น จะสัมพันธ์กับประสบการณ์การถูกควบคุมเรื่องวินัยเมื่อสมัยที่ผู้ปกครองยังเป็นเด็ก (2) ปัจจัยสำคัญในเรื่องพฤติกรรมด้านวินัยที่ผู้ปกครองใช้กับเด็ก คือ การที่ผู้ปกครองนั้นได้รับประสบการณ์ในวัยเด็ก (3) มารดาที่มีประสบการณ์ถูกควบคุมวินัยอย่างเข้มงวดกวดขัน และได้รับการลงโทษทางวินัยที่รุนแรง รายงานว่า ตนไม่เคยใช้วิธีการในรูปแบบที่ตนเองเคยประสบมาในวัยเด็กกับบุตรของตนเลย (4) มารดาที่รายงานว่าตนถูกควบคุมทางด้านวินัยอย่างเข้มงวดกวดขัน และได้รับการลงโทษที่รุนแรงในวัยเด็ก จะมาจากครอบครัวที่ไม่มีความสุข

โรเบิร์ต (Robert, 1978. p. 3862) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความคิดเห็นระเบียบวินัยของโรงเรียน ระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร (A comparison of Perceptions of School Discipline between W5ue3n5w, Parent, Teacher and School Administrators) พบว่า ปัญหาพฤติกรรมที่สำคัญ คือ การขาดความมั่นใจในการเรียนของนักเรียน การใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย การขาดความสนใจจากผู้ปกครอง นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า การขาดความมั่นใจในการเรียนเป็นปัญหาที่สำคัญ ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญและต่างมีความคิดเห็นว่า ระเบียบวินัยของโรงเรียนยังไม่เข้มงวดพอ และให้สิทธิเสรีมากเกินไป

เซเวียคอฟ (Sheviakov, 1975. pp.8-14) ได้ศึกษาประเภทของวินัยที่ควรปลูกฝังให้แกเด็กว่าควรเป็นวินัยในตนเองมากกว่าวินัยที่ตั้งอยู่บนรากฐานของการปฏิบัติตามคำสั่งและควรเป็นเรื่องของความเต็มใจ โดยมีใช้กระทำตามเพราะเป็นคำสั่งหรือการลงโทษ นั่นคือ การปลูกฝังวินัยในตนเองควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความชื่นชม และความรักในอุดมคติ และ ออซูเบล (Ausubel, 1965. pp.189-190) ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า วินัยในตนเองนั้นมาจากการควบคุมภายในและภายนอก การควบคุมภายใน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูอย่างสม่ำเสมอ แต่การควบคุมภายนอกที่ ได้แก่ การลงโทษหรือการบังคับจะช่วยปลูกฝังวินัยในตนเองได้น้อย

เวสเฟลด์ (Weisfeld, 1974) ได้ศึกษาแบบการคิดทางวินัยของบิดามารดาที่มีต่อเด็ก ผลจากการศึกษาพบว่า บิดามารดามีแนวโน้มในการควบคุมทางวินัยของเด็กมากขึ้น เมื่อเด็กโตมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงสภาพความสามารถทางสมองหรือความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์เลย อาจกล่าวได้ว่า ระดับอายุ มีความสัมพันธ์กับวินัยในตนเอง หรือระดับชั้นเรียนต่างกัน น่าจะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองต่างกัน

วิกกิน และคณะ (Wiggins & others, 1971) ได้อ้างถึงการศึกษานี้ของ โก (Gough) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยในตนเอง พบว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองสูงจะมีความรับผิดชอบมาก มีความวิตกกังวลน้อย มีความอดทน มีเหตุผลของตนเอง มีความยืดหยุ่นในความคิดและพฤติกรรมทางสังคม และยิ่งพบว่าโดยทั่วไปจะมีสุขภาพดีกว่าผู้ที่ขาดวินัยในตนเอง

มุสเซน (Mussen, 1969.p.341) ศึกษาพบว่า การฝึกวินัยโดยการให้เหตุผลและให้ความรัก เป็นการฝึกวินัยที่ได้ผลดีที่สุด และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสมองของเด็ก เพราะช่วยให้เด็กเข้าใจเหตุผลหรือมาตรฐานสังคมที่พ่อแม่ต้องการ วิธีนี้จะช่วยให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงขึ้น ซึ่ง มุสเซน ให้ข้อคิดว่า การฝึกวินัยโดยการให้เหตุผลการให้ความรักและส่งเสริมพัฒนาการ ความรับผิดชอบ ควรใช้จนกว่าเด็กจะเลิกกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา เพราะเป็นการกระตุ้นให้เด็กยอมรับอย่างแท้จริงว่า การกระทำของเขาไม่เหมาะสม

เจอร์ซิลด์ (Jersild, 1968.p. 165) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับแรงผลักดันภายในตัวเด็ก พบว่า บิดามารดามีอิทธิพลยิ่งในการสร้างวินัยให้กับเด็ก และบิดามารดาจะต้องไม่ตามใจเด็กมากเกินไป แต่จะต้องไม่เข้มงวดกวดขันจนเกินไป

ลีโอนาร์ด (กรรณิศา สิวลิพันธ์, 2543. หน้า 53 อ้างอิงจาก Leonard, 1952. p. 26) ได้ศึกษาและให้ข้อคิดว่า การที่พ่อแม่ ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ได้สร้างบรรยากาศของความรักและไม่ได้ช่วยเหลือเด็ก หรือมีการคาดหวังจากเด็กมากเกินไป หรือฝึกวินัยเข้มงวดเกินไปจนขาดความเข้าใจต่อความรู้สึกของเด็ก จะเป็นการสร้างปัญหาและยับยั้งพัฒนาการในการบังคับตนเองหรือความมีวินัยในตนเองของเด็ก